

АЗƏРБАЙҶАН ССР ЕЛМЛƏР  
АКАДЕМИЈАСЫНЫН  
ХƏБƏРЛƏРИ  
ИЗВЕСТИЯ  
АКАДЕМИИ НАУК  
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

ИЧТИМАН ЕЛМЛƏР СЕРИЈАСЫ

★

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК

6

1964

О моем выступлении  
на VII международном  
конгрессе. В Москве 8/1964г.

## ХРОНИКА

### АНТРОПОЛОГ ВƏ ЕТНОГРАФЛАРЫН VII ҮМУМДҮНЈА КОНГРЕСИ

Бу илин августунда Москвада антрополог вə этнографларын VII үмүмдүнја конгресси кечирилмишдир. Конгресə 58 өлкəдəн 1940 нүмəјəндə кəлмишди. Айры-айры сексияларда антрополокија вə этнографија елмлəринин актуал мəсəлэлəринə нəср едилмиш 812 мəрүзə динлəнилмиш, даһа мүнүм проблемлəрин мұзакирəsi 17 симпозиумда кечирилмишдир. Дүнја халгларынын нəјат вə мəишəтини əкс етдирən 80 этнографик мөвзуда кино-филм нүмəјиш етдирилмишдир.

Конгресдə антрополокија вə этнографија елмлəринин гарышында дуран «Мүасир этнографија елминдə Л. Г. Морганын ибтидаи чəмијјəт тарихинин дөвлəрə бөлүнмəsi», «Көчəри вə отураг халгларын əлағəлəri», «Шəһəр вə сəнəјə гəсəбэлəринин этнографијасы», «Агроетнографија», «Гəдим вə мүасир халгларын мəншəји», «Арктика вə Ари зоналарынын антрополокија вə этнографијасы», «Етнографик атласларын тəртиби үсүлү», «Сакит океан адалары əһалисинин тарихи-мəдəни əлағəлəri», «Шифаһи» поезија жанрынын классификасијасы», «Халг мусиги алəтлəri», «Һејванлардан инсанлара кечид мəрһəлəsi» вə дикəр проблемлəр мұзакирə едилмишдир.

«Һејванлардан инсанлара кечид мəрһəлəsi» проблеминə нəср едилмиш симпозиумдакы мұзакирə кəстəрди ки, дүнја алимлəri, əсасən, К. Маркс вə Ф. Енkelсин инсанла Һејваны фəрглəндирən хұсусијјəтлэр һаггындакы тəлминə тəрəфдардырлар. «Инсан—алəт гајыран Һејвандыр» формулу дүнја антроположи əдəбијјатында тамамилə бəјəнилir. Симпозиум кəстəрди ки, Һејвандан инсана кечид Һејванын əмək алəтлəриндən истифадə едэрək, ону өз нəсиллəринə ашыламасы кедишиндə јаранмышдыр.

Симпозиум инсанын мəншəји проблеминин тамамилə нəлл едилə билмəдијини кəстəрмəклə бəрəбər, бу сəһədə хејли ирəли-лəмə олдуғуну да мейдана чыхарды.

Конгресдə Л. Г. Морганын ибтидаи чəмијјəт тарихинин дөвлəрə бөлүнмəsi проблеми дə кениш мұзакирə едилди.

Мүасир антрополокија, этнографија вə археолокија елмлəриндə Ф. Енkelс вə Л. Г. Морганын ибтидаи чəмијјəт һаггында олан үмүми мұддəалары конкрет фактларла тəсдиг олунур вə дүрүстлəшдирилir. Совет алимлəриндən Јефименко вə Борисковскинин фикринə кəрə, «Гəбилə гурулушунун мейдана кəлмəsi тарихи илк даш дөврүндən башланыр». В. И. Лениннин белə бир мұддəасы тəсдиг олунур ки, «Инсан чəмијјəтинин формалашмасы нəсли гурулушун мейдана кəлмəsi илə тамамланыр».

Мұзакирə кəстəрди ки, ибтидаи чəмијјəт һаггындакы һəгигətə Ф. Енkelс вə Л. Г. Морганын тəлминə əсасланмагла нəил олмаг олар.

«Дүнја халгларынын этнографик атласларынын тəртиби үсүлү»нун мұзакирəсинə нəср едилмиш симпозиумда мұзјјан едилмишдир ки, дүнја халгларынын етник хəритəлəринин тəртибиндə халглар сијаси, дини, ирги хұсусијјəтлəринə кəрə гарышдырылмышдыр. Мəсəлən, бə'зи харичи өлкəлəрдə «миллəт» мəфһуму «дөвлəт» анлајышы илə гарышдырылып, Јахын Шəрг өлкəлəриндə исə ислам дининə итəэт етмəјөнлэр милли азлыг һесаб едилирлэр.

Совет алыми С. И. Брукун бу мəсəлəјə нəср едилмиш мəрүзəсиндə кəстəрилirди ки, халглар ејни əрази дахилиндə үмүми дилбирлији, мəдəни-мəишəт, вəһид милли шұур кими характерик хұсусијјəтлəринə кəрə фəрглəнирлэр ки, дүнја халгларынын

етнографик атласынын тәртібиндә дә әсәсән бу хусусијјәтләр нәзәрә алынмалыдыр.

Конгресдә марағлы мәрузәләрдән бири дә мәшһур Норвеч алыми Тур Хејердалын узун мүддәтдән бәри Сакит океанын Пасхи адасында апардығы археоложи газынтыларын нәтичәсинә һәср едилмиш мәрузәси иди. О көстәрди ки, Полинезијаја, хусусилә Пасхи адасына әһали Чәнуби Америкадан мүхтәлиф вәситәләрлә көчмүшдүр. Алим бураја көчмәни индијә гәдәр елмә мәлүм олан тарихдән мин ил әввәл олдуғуну сүбүт етди. Тур Хејердалын бу тәдгигаты Сакит океан адаларында јашајан халғларын тарихи-мәдәни әлағәләринин өјрәнилмәси ишинә хејли јардым едәчәкдир.

Мексика алыми Пош-Гимпер «Америкаја көчмә», совет алыми Е. Л. Нитобург «АБШ эәнчиләринин ичтимаи тәркибиндәки дәјишкликләр», Америка алыми В. Г. Солгејм «Таиланд», јапон алыми Ј. Широтори вә вә совет алыми Л. С. Василјевин мүасир Чин халғнын мәншәји, АБШ алыми П. Дожејрин «Пусблонун тарихинә даир јени әдәбијјат материаллары» мәвзусунда мәрузәләри дә бөјүк марағла динләнилмишдир.

Сомали алыми доктор М. Галаал өз мәрузәсини Африка халғларынын мәншәт вә мәдәнијјәтинин өјрәнилмәси мәсәләсинә һәср етди вә дүнја алимләринин бу саһәдә апардығлары тәдгигатлара јүксәк гијмәт верәрәк, өз миннәтдарлығыны билдирди. Конгресдә Африка халғларынын ичтимаи инкишафы, торпаг мүнәсибәтләри, көләлик институту вә с. мәсәләләрин мұзакирасиндә зиддијјәтли мұлаһизәләрин олдуғу да аш-кара чыхды.

Италија алыми Е. Черулли өз чыхышында көстәрди ки, Африка проблемини анчаг јерли алимләрин көмәји илә дүзкүн һәлл етмәк олар.

Конгресдә ССРИ халғларынын мүасир һәјәтиндән бәһс едән бир сыра мәрузәләр

динләнилмишдир. Бу мәвзуја һәср едилмиш мәрузәләрдән бири дә Т. А. Жданконун «ССРИ-дә социалист милләтләринин инкишафы вә јахынлашмасы просесинин етнографик чәһәтдән өјрәнилмәси» иди.

Конгресдә антроположија вә етнографија елмләринин гаршысында дуран вә дүнја алимләрини марағландыран башга проблемләр дә мұзакирә едилди.

Москва конгресиндә Азәрбајҗан алимләринин 17 нүмәјәндәси иштирак едирди. Азәрбајҗан ССР ЕА Тарих Институтунун әмәкдашларындан Т. Бүнјадов «Гәдим вә орта әср Азәрбајҗанында әкинчилик», Ј. Рүстәмов «Азәрбајҗанда кәһриз суварма системи», К. Әлијев «Гәдим албан тајфалары», сәнәтшүнас Ә. Елдарова «Саз Азәрбајҗан ашығларынын әсәс мусиги әләтидир» мәвзуларында мәрузә етдиләр.

Ә. Елдарованын мәрузәси әтрафында чыхыш едән Румынија алыми Сулитјану Кезел ханым, Југославија консерваторијасынын профессору Кедимов, Лвов консерваторијасынын досенти В. Л. Гошовски мәрузәјә јүксәк гијмәт вердиләр. Москвалы профессор В. М. Лавровски Ә. Елдароваја мұрачиәт едәрәк деди: «Сизин чыхышынызы конгресдәки бүтүн мәрузәләрин тачы әл-ландырмағ олар».

Конгресин китаб сәркисиндә халғымызын тарихинә, мәдәнијјәтинә даир 100-ә гәдәр әсәр, кино залында исә «Гобустанын гаја тәсвирләри» сәнәдли филми дәфәләрлә нүмәјиш етдирилди.

Конгрес көстәрди ки, дүнја халғлары арасында елми вә мәдәни әлағәләр даһа да кенишләнир, динч јанашы јашамағ сијасәти халғларын һәјәти мәнәфејинә чеврилди.

Конгрес үзвләри тәрәфиндән јекдилликлә гәрәра алынды ки, нөвбәти VIII конгрес 1968-чи илдә Токиода чағырылсын.

Ј. РҮСТӘМОВ, Ш. ГҮЛИЈЕВ